

Гузь М.М.
к.е.н. старший викладач кафедри
теоретичної і прикладної економіки
ДВНЗ «УАБС НБУ»

ДИНАМІКА ВАЛОВОГО ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Зовнішні позики залишаються важливою складовою механізму економічної стратегії розвитку більшості країн світу, тому наразі питання аналізу і управління ним є досить актуальними. Зовнішній борг України, як важлива складова фінансової системи, вимагає глибокого дослідження з точки зору структури, термінів погашення та умов запозичень.

Валовий зовнішній борг України на кінець II кварталу 2013 р. склав \$134,368 млрд. Таким чином, зовнішній борг зменшився на 1,4%, порівняно з \$136,276 млрд. на кінець I кварталу 2013 р. (76.9% від ВВП) [1].

Валовий зовнішній борг країни класифікується за стандартними компонентами відповідно до «Статистики зовнішнього боргу: Керівництва для складачів та користувачів» МВФ (2003). Загальний обсяг валового зовнішнього боргу представлений за чотирма секторами економіки: державного управління; органів грошово-кредитного регулювання; банків; інших секторів. З 2012 року назва сектору «органи грошово-кредитного регулювання» змінена на «центральный банк», а «банки» – на «депозитні корпорації (окрім центрального банку)» [2].

За I квартал 2013р. структура валового зовнішнього боргу України за секторами економіки має такий вигляд:

– Зовнішній борг секторів загального державного управління та органів грошово-кредитного регулювання (далі – ЗДУ та ОГКР відповідно), зменшилися з початку року на \$ 0,7 млрд. до \$31,5 млрд. (борг ЗДУ складає \$27,5 млрд., а борг ОГКР – \$4,0 млрд.), що становить 23,1% від загальної суми зовнішнього боргу. Зменшення відбулося в результаті дорозміщення урядом України ОЗДП 2012 року (на \$1,0 млрд.) із одночасним плановим погашенням стабілізаційних кредитів Stand-by від МВФ (на \$0,8 млрд.).

– Зовнішній борг банківського сектору економіки майже не змінився порівняно з початком року і становить \$21,9 млрд., що відповідає 16,1% загальної суми зовнішнього боргу.

– Зовнішній борг інших секторів економіки (включно з міжфірмовим боргом) збільшився на \$1,6 млрд. до \$82,9 млрд. (60,8% від загальної суми зовнішнього боргу). Зміни відбулися за рахунок зростання обсягів зобов'язань за негарантованими кредитами (на \$1,1 млрд.), збільшення короткострокової кредиторської заборгованості підприємств за зовнішньоторговельними операціями (на \$1,4 млрд.) та скорочення обсяги простроченої заборгованості підприємств за негарантованими кредитами та зовнішньоторговельними операціями (\$0,7 млрд.).

За II квартал 2013р. борг сектору ЗДУ знизився на 1,5% – до \$27,09 млрд. (15,3% від ВВП), банків – на 2,8% – до \$21,287 млрд. (12,0% від ВВП), інших секторів – до \$82,7 млрд. (46,6% від ВВП). Прямі інвестиції (міжфірмовий борг) склали \$8,9 млрд., що на 0,4% більше, ніж у попередньому кварталі.

Сума зовнішнього боргу за секторами за період з 2009р. по 1 кв. 2013р. наведена в таблиці 1 [3].

Таблиця 1

Зовнішній борг України

Показники (млн.\$)	Сектор загального державного управління	Органи грошово- кредитного регулювання	Банки	Інші сектори	Прямі інвестиції: міжфірмовий борг	Валовий зовнішній борг
I кв. 2009	11613	4545	37623	41547	4196	99524
II кв. 2009	13281	6054	35489	40959	4977	100760
III кв. 2009	15909	8225	33984	41468	5209	104795
IV кв. 2009	17806	6210	30861	43441	5078	103396
I кв. 2010	17614	6014	29493	44793	5006	102920
II кв. 2010	19310	5855	28322	45970	5134	104591
III кв. 2010	23623	7056	27914	47598	5437	111628
IV кв. 2010	24982	7509	28119	50843	5893	117346
I кв. 2011	25980	7731	28482	52401	6111	120705
II кв. 2011	27289	7804	27480	54320	6494	123387
III кв. 2011	26650	7615	25944	56102	6839	123150
IV кв. 2011	25874	7487	25198	60557	7120	126236
I кв. 2012	25828	6973	24061	62285	7737	126884
II кв. 2012	23941	6247	24042	66497	8228	128955

III кв. 2012	26785	5617	22594	68535	8916	132447
IV кв. 2012	27333	4853	21553	72433	8893	135065
I кв. 2013	27495	4008	21878	74032	8864	136276
II кв. 2013	27092	3291	21261	73820	8904	134368

Отже, останні роки відбувається стає зростання валового зовнішнього боргу, що можна пояснити дією таких чинників як: суттєве накопичення короткострокового боргу фізичних та юридичних осіб; залучення нових короткострокових кредитних ресурсів сектором державного управління; системне скорочення довгострокових зобов'язань українських банків перед нерезидентами за кредитами та депозитами; зростання заборгованості інших секторів економіки. Що в свою чергу обумовлено: необхідністю збільшення валютних резервів для забезпечення стабільності національної грошової одиниці; значними бюджетним дефіцитами; суттєвою потребою в інвестиціях на фоні зниження інвестиційної активності; залежністю від імпорту енергоносіїв; неможливістю залучення коштів населення у банківський сектор; потребою технічного переозброєння більшості галузей національної економіки і т.д.

Основною валютою зовнішніх запозичень України станом на 1 липня 2013р. залишався долар США (77,0%), запозичення в євро – 10,5%, в російських рублях – 2,5%, у СПЗ перед МВФ скоротилася до 7,4%, у гривнях – 2,1% та у японських єнах – 0,5% від валового обсягу боргу [4].

За фінансовими інструментами за останні роки валовий зовнішній борг України представлений в таблиці 2.

Таблиця 2

Валовий зовнішній борг України за інструментами

Інструменти	% до валового зовнішнього боргу		
	2010 р.	2011р.	2012р.
Боргові цінні папери	14,7	14,0	16,8
Кредити	59,3	56,3	50,8
Інструменти грошового ринку	0,1	0,3	0,4
Валюта і депозити	3,4	3,8	3,1
Торгові кредити	11,8	14,0	15,8
Інші боргові зобов'язання	5,7	6,0	6,5
Прямі інвестиції: між фірмовий борг	5,0	5,6	6,6

Проведений аналіз дав змогу зробити висновки що, протягом останніх років динаміка валового зовнішнього боргу України має стійку тенденцію до

зростання, тенденція до зниження спостерігається лише у першому півріччі 2013р., що відбулося в першу чергу за рахунок погашення стабілізаційних кредитів Stand-by перед МВФ та розміщення урядом України ОЗДП.

Таким чином, з метою підвищення рівня боргової безпеки, покращення ефективності обслуговування зовнішнього боргу та виходу України із боргової кризи варто впровадити такі заходи: забезпечити умови та сприяти самостійному виходу вітчизняних підприємств на міжнародні фінансові ринки для залучення інвестицій, тим самим зменшивши обсяг іноземних кредитів гарантованих урядом; підвищити контролю за цільовим використанням коштів, залучених на світових ринках; забезпечити випереджальне зростання ВВП порівняно з приростом запозичень, в першу чергу за рахунок поліпшення структури експорту; покрити структуру зовнішнього боргу, з переведення його на більш довгострокове обслуговування; розробити комплексну обґрунтовану стратегію залучення внутрішніх та зовнішніх позик в економіку, що сприятиме розбудові державних фінансів та покращенню фінансового стану України.

Література

1. Сайт Національного банку України. Зовнішній борг. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44466.
2. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/en/imf/meta/ED_ukr_edit.htm.
3. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63734>.
4. Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.

Гузь М. М. Динаміка валового зовнішнього боргу України / М. М. Гузь // Економіка та управління у сучасних соціально-економічних умовах : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (14–15 жовтня 2013 р.). – Дніпропетровськ : «Герда», 2013. – С. 161-164.